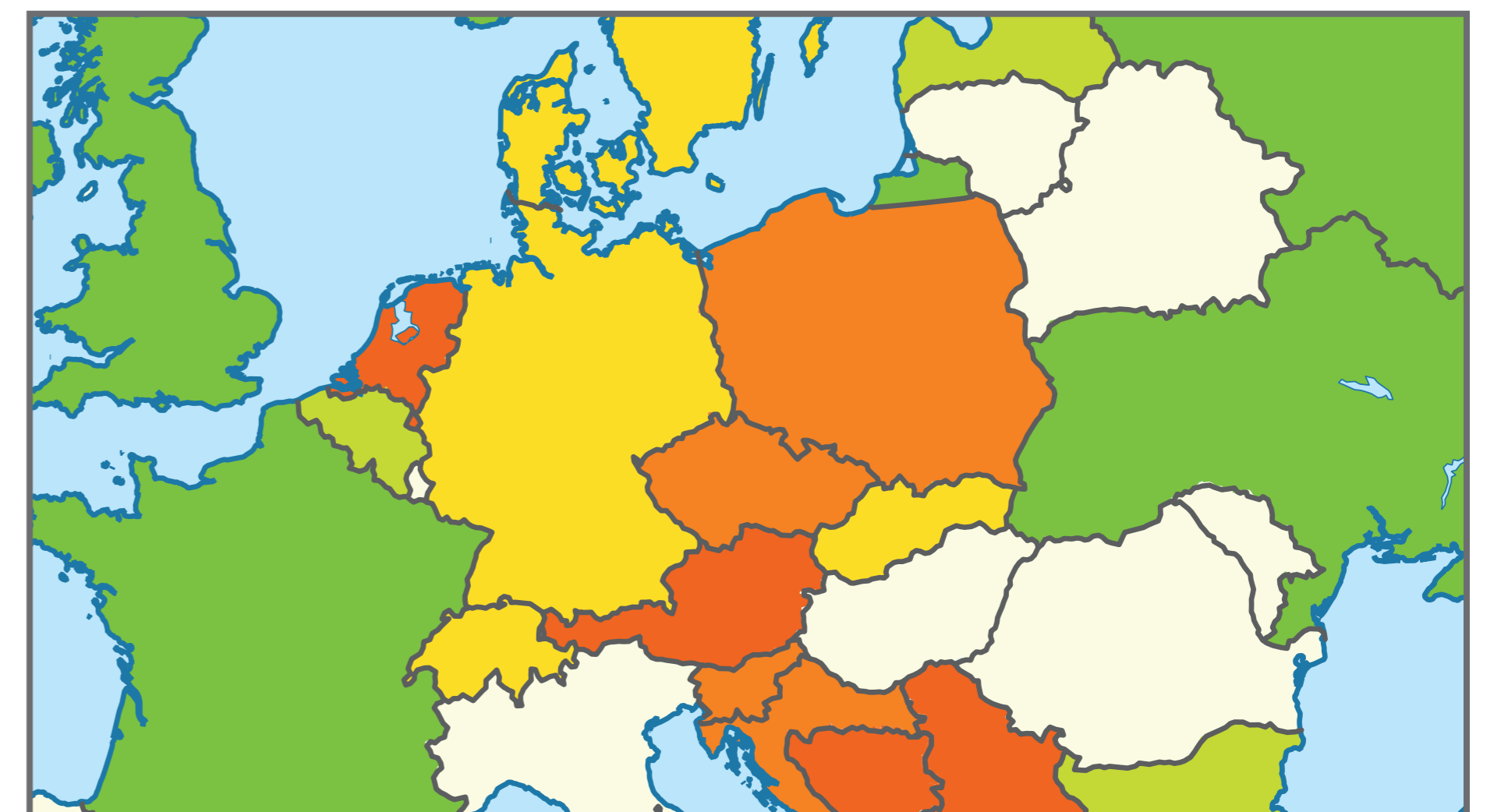

Transparentnost firem čerpajících veřejné prostředky

V čem je problém?

Problémem je neprůhledné účetnictví a fakt, že současná legislativa neumožňuje efektivně zjistit, kdo je konečným vlastníkem. Masivní porušování a nově dokonce prominutí povinnosti zveřejňovat účetní závěrky ve Sbírce listin obchodního rejstříku znemožňuje efektivní veřejnou kontrolu financování a zdanění firem. Jedná se nejen o riziko krádeží daní, ale zejména střetu zájmů. Zároveň jdeme zcela proti zahraničním trendům – strojově čitelné závěrky se povinně zveřejňují od USA či Velké Británie až po Slovensko či Maďarsko.

- Pouze cca 40 % právnických osob plní povinnost zveřejňovat své výroční zprávy, účetní závěrky a další dokumenty ve veřejné Sbírce listin obchodního rejstříku.
- Nová právní úprava zveřejňování závěrek promíjí 90 % ekonomických subjektů.
- 41 % dodavatelů je vlastněno ze zahraničí (Nizozemí, Rakousko, Francie, Kypr aj.).
- Firmy z daňových rájů jako je Lucembursko či Svatý Vincenc dodávají více než Slovensko a Polsko.
- 10 % dodavatelů nemá vlastnickou strukturu dohledatelnou ani v rámci ČR.

Otevřenost firem: v ČR je pouze 30 %.

■ 100 %, ■ 50 %, ■ 30 %, ■ 15 %

Global Open Data Index 2017

Co s tím?

Cílem je implementovat do české legislativy taková opatření, která povedou k větší transparentnosti firem operujících v ČR.

- Prosadit veřejný registr konečných vlastníků v souladu s doporučením Evropské směrnice proti praní špinavých peněz. Zavést mechanismus pro kontrolu správnosti a aktuálnosti uveřejněných údajů.
- Veřejné zakázky a dotace nedávat subjektům bez evidovaných konečných vlastníků – jedná se o implementaci stávajících povinností dokládání vlastníka dle rozpočtových pravidel (dotace) a zákona o veřejných zakázkách.
- Obnovit povinnost zveřejňovat účetní závěrky a důsledněji ji vynucovat. Alternativně lze obdobně se zahraničím uveřejňovat automaticky závěrky předané finančním úřadům – čímž se zajistí úplnost a odpadnou administrativní povinnosti.
- Pro možnost ucházet se o veřejnou zakázku bude stanovena podmínka řádně splněné povinnosti evidence údajů o skutečných majitelích a také povinnosti zveřejňovat zákonem stanovené informace ve Sbírce listin.

Férové soutěžení veřejných zakázek malého rozsahu

V čem je problém?

Trh s veřejnými zakázkami v ČR je velmi netransparentní. V Informačním systému veřejných zakázek (dále jen ISVZ) chybí zakázky v hodnotě přibližně okolo 40 % celkového trhu. Hlavní příčinou netransparentnosti jsou vysoké limity pro veřejné zakázky malého rozsahu (dále jen VZMR): 2 mil. Kč bez DPH pro nákup dodávek a služeb a 6 mil. Kč bez DPH pro stavební zakázky. Do tohoto limitu záleží na libovůli zadavatelů, zda a jak budou vybírat dodavatele zakázek, zda přímým zadáním nebo v soutěži. Do tohoto limitu neexistuje zákonná povinnost dodržovat žádné zadávací procedury, tedy ani zajistit transparentnost. V praxi dochází především k tomu, že vysoké limity jsou zneužívány pro snadné dělení zakázek do několika menších, podlimitních, a také k přidělování zakázek bez soutěže.

- V roce 2016 bylo ve veřejných zakázkách utraceno 486 mld. Kč s tím, že v ISVZ byly evidovány zakázky jen za 323 mld. Kč, tedy z 66 %.
- Limit pro soutěžení stavebních zakázek je v ČR v Eurech 234 375, ovšem v Maďarsku je to 50 tis. Euro a v Polsku a na Slovensku dokonce pouze 30 tis. Euro.
- Podobně limit pro soutěžení zboží a služeb je v ČR 78 125 Euro, ovšem v Maďarsku 26 tis., v Polsku 30 tis. a na Slovensku jen 20 tis. Euro.

Od jakého limitu je nutno soutěžit zakázku

Země	Stavební práce	Dodávky	Služby
ČR	234 375	78 125	78 125
SR	30 000	20 000	20 000
Polsko	30 000	30 000	30 000
Maďarsko	50 000	26 600	26 600
Rakousko	1 000 000	100 000	100 000

Zdroj: <http://europam.eu> (kurz: 1 EUR/25,6 Kč)

Co s tím?

Navrhujeme změnu prosadit postupně přirozeným tlakem trhu (dodavatelů) na zadavatele zakázek. Konkrétně doporučujeme zavedení publikačních povinností nezbytných pro zadání veřejných zakázek malého rozsahu s tím, že samotná administrace VZMR bude nadále benevolentní (tj. dodržování obecných zásad).

- Bude stanovena nová povinnost zveřejnit poptávku, průběh soutěže i informace o vítězné nabídce od hodnoty zakázky 1 milion Kč. Porušení těchto povinností bude v zákoně bráno jako správní delikt zadavatele a může být přezkoumáno a sankcionováno ze strany ÚOHS.

Svobodný přístup k informacím

V čem je problém?

Právo veřejnosti na informace z úřadů i veřejných institucí zaručuje jako základní právo Listina lidských práv i řada ratifikovaných mezinárodních smluv a veřejnost tohoto práva běžně využívá. Pravidelně se ovšem objevují problémy spojené s jeho vymahatelností, včetně oblasti opakovaného použití informací veřejného sektoru a otevřených dat. Zejména ze strany státem vlastněných podniků dochází k pravidelnému obcházení zákona a ignoraci rozhodnutí nejvyšších soudů, rozsáhle obstruují i další úřady, existuje zmatek v nadřízených orgánech, ve veřejné správě obecně neexistuje pochopení pro využívání informací veřejného sektoru pro podnikání, takže se téměř nenaplnuje evropská Směrnice o použití informací veřejného sektoru.

Pravidelně se také objevují legislativní pokusy omezit právo na informace. Zároveň si úřady stěžují na zneužívání práva na informace. Dochází ke stovkám vleklých a nákladných soudních sporů, které finančně a časově zatěžují nejen žadatele, ale i státní aparát. Řada sporů by přitom u soudů vůbec končit nemusela, pokud by existovala dohledová instituce.

- Povinnost poskytovat informace dopadá v ČR odhadem na 12–16 tisíc subjektů.
- ČR je dnes v mezinárodním srovnání právní úpravy 111 zemí až na 77. místě.
- Nevyužití oblasti „otevřených dat“ znamená velké ekonomické ztráty, například britské ekonomice přinášejí otevřená data 2 miliardy liber ročně.

Co s tím?

Vzhledem k většímu množství problémů a jejich různorodosti je třeba volit rozsáhlejší systémové řešení oproti dílčí úpravě. Problémy je třeba řešit komplexnější novelizací zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

- Novelou zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, bude posílen efektivní a včasný přístup k informacím veřejné správy včetně souhrnů dat využitelných pro podnikání, a to ustavením dohledové instituce (např. rozšířením působnosti Úřadu pro ochranu osobních údajů, zřízením informačního ombudsmana), která bude moci ohledně žádostí o informace vydat informační příkaz (možnost přikázat povinnému subjektu přímé poskytnutí informace). Zároveň se povinným subjektům usnadní odmítnout žádost zjevně šikanující.

Rozšíření působnosti Nejvyššího kontrolního úřadu

V čem je problém?

Korupcí a klientelismem jsou podle výročních zpráv BIS zasaženy jak kraje, velká města i malé obce, tak státní, krajské a městské obchodní společnosti. Ve firmách vlastněných státem podle BIS dochází k „systematickému obohacování“ díky „úzkým vazbám“ mezi managementem a zástupci státu v dozorčích radách, které neplní svou kontrolní funkci. Proto je potřeba po vzoru sousedních zemí zavést nezávislou externí kontrolu právě na tyto subjekty.

Nejvyšší kontrolní úřad (dále jen NKÚ) má dnes možnost kontrolovat víceméně pouze mandatorní výdaje, kde navíc z většiny (důchody, dávky, platy zaměstnanců) „není co kontrolovat“. Po přijetí zákona bude možné kontrolovat cca 2,4 bilionu Kč. NKÚ nyní nemá v působnosti kontrolu hospodaření obcí, měst, krajů a společností s majetkovou účastí státu či samosprávy. Mimo dohled NKÚ zatím zůstávají i dopravní podniky, krajské nemocnice a další důležité městské i státní firmy. V případě přijetí návrhů z předchozího volebního období by došlo k rozšíření právě na tyto subjekty, stejně jako na další právnické osoby veřejnoprávní povahy (zdravotní pojišťovny, veřejné výzkumné instituce, Českou televizi aj.)

Existuje kompromisní návrh z října 2016, který má reálnou šanci na prosazení.

- Chybějící rozšíření kontrolní činnosti NKÚ je jedním z důvodů propadu ČR o deset příček na 47. místo v Indexu vnímání korupce za rok 2016.
- V kompromisním návrhu novely se pravomoci NKÚ nebudou týkat obcí do 10 000 obyvatel a kontrolní akce budou nejdříve v roce 2022.

Co s tím?

- Novelou Ústavy a zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu (zákon č. 166/1993 Sb.) bude rozšířena kontrola hospodaření na podniky většinou vlastněné státem a také na kraje a obce a jimi většinou vlastněné společnosti, přičemž u obcí bude kontrola rozšířena alespoň na kontrolu zákonnosti u obcí nad 10 000 obyvatel.

Nezávislost státního zastupitelství

V čem je problém?

Státní zastupitelství patří mezi orgány vyšetřující korupci, které mají hlavní vliv na průběh šetření jednotlivých kauz. Z tohoto důvodu jsou často cílem nátlaku politiků nebo vysoce postavených osob ve státní správě, kteří se snaží prostřednictvím státních zástupců ovlivnit průběh vyšetřování. V současnosti mají politici přímý vliv na to, kdo bude v čele nejvýše postavených státních zástupců, a proto mají státní zástupce tzv. v hrsti.

Posílení nezávislosti a nestrannosti státních zastupitelství je nutné pro dosažení výraznějšího úspěchu při vyšetřování té nejzávažnější finanční kriminality a politické korupce. Tu lze posílit mj. omezením vlivu politické reprezentace na osobu nejvyššího státního zástupce tím, že by byly dodány pojistky jak pro případ jeho jmenování, tak pro případ jeho odvolání.

Co s tím?

- Zavést pravidlo spolurozhodování dvou ústavních orgánů při jmenování nejvyššího státního zástupce (princip dvojí kontroly), jmenování na pevně stanovené funkční období bez možnosti opakování funkce.
- Odvolání v průběhu funkčního období může být jen na základě kárného řízení a z důvodů stanovených zákonem.